

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING FAOLIYATI

Namangan davlat pedagogika instituti

Falsafiy va tarixiy fanlar kafedrası

katta o‘qituvchisi

Bobomurod Tillayev

Namangan davlat pedagogika instituti

Texnologik ta’lim yo‘nalishi 1-bosqich talabasi

Mamajanova Odinaxon Oybek qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ommaviy axborot vositalari (OAV) jamiyatda axborot tarqatish, jamoatchilik fikrini shakllantirish, davlat va fuqarolar o‘rtasida axborot almashinuvi vositasi sifatida muhim o‘rin egallaydi. O‘zbekistonda bu soha huquqiy asoslar, moddiy-texnik baza, jurnalistlarning erkin faoliyati va so‘z erkinligini ta’minlash yo‘nalishlarida rivojlanish haqida yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Ommaviy axborot vositalari, senzura, intervyular, infografika, journalist, axborot portallari,

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so‘ng axborot makonini isloh qilish, demokratik tamoyillarga asoslangan ommaviy axborot vositalari tizimini shakllantirish bo‘yicha muhim bosqichlarni bosib o‘tdi. Ommaviy axborot vositalari (OAV) jamiyatda axborot tarqatish, jamoatchilik fikrini shakllantirish, davlat va fuqarolar o‘rtasida axborot almashinuvi vositasi sifatida muhim o‘rin egallaydi. O‘zbekistonda bu soha huquqiy asoslar, moddiy-texnik baza, jurnalistlarning erkin faoliyati va so‘z erkinligini ta’minlash yo‘nalishlarida rivojlanmoqda.

Avvalo, ommaviy axborot vositalari faoliyatining huquqiy asoslari haqida to‘xtalish zarur. O‘zbekiston Respublikasida OAV faoliyatini tartibga soluvchi bir qancha asosiy qonunlar mavjud. 1991-yilda qabul qilingan “Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida”gi

qonun OAVning mustaqilligini, ularning senzurasiz faoliyat yuritishini kafolatlaydi. Shuningdek, “Axborot erkinligi prinsiplari to‘g‘risida”, “Jurnalistlik faoliyatining asoslari to‘g‘risida”, “Axborotlashtirish to‘g‘risida”, “Elektron ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida” kabi qonunlar axborot sohasi erkinligini mustahkamlab kelmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 29-moddasida har kim fikr bildirish va axborot olish huquqiga ega ekani belgilab qo‘yilgan.

Mamlakatda OAV turlari kengayib bormoqda. An‘anaviy bosma nashrlar bilan birga, televideniye, radio, internet nashrlari, ijtimoiy tarmoqlar orqali axborot tarqatish vositalari faoliyat yuritmoqda. Bugungi kunda respublikada yuzlab bosma nashrlar, davlat va nodavlat telekanallar, onlayn platformalar mavjud bo‘lib, ular turli auditoriyaga xizmat qiladi. “O‘zbekiston 24”, “Yoshlar”, “Mahalla”, “Madaniyat va ma‘rifat”, “Sport” telekanallari davlat axborot siyosatini amalga oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Bundan tashqari, mustaqil va nodavlat telekanallar ham faol bo‘lib, masalan, “Zo‘r TV”, “Sevimli”, “Milliy TV” kabi ommabop kanallar jamiyatda o‘z auditoriyasiga ega.

Internetning keng joriy etilishi bilan onlayn OAVlar soni keskin ortdi. Xususan, “Gazeta.uz”, “Kun.uz”, “Daryo.uz”, “Podrobno.uz”, “Qalampir.uz” kabi axborot portallari tezkor va ishonchli axborot yetkazishda yetakchilik qilmoqda. Ular nafaqat yangiliklarni tarqatadi, balki tahliliy materiallar, intervyular, infografikalar orqali jamoatchilikni xabardor qilishda faol rol o‘ynaydi. Bu platformalar yoshlar orasida keng auditoriyaga ega bo‘lib, davlat idoralari faoliyatini yoritishda ham muhim vosita bo‘lib xizmat qilmoqda.

O‘zbekistonda OAV erkinligini ta‘minlash borasida qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, 2018-yildan boshlab davlat rahbari matbuotga alohida e‘tibor qaratmoqda. Har bir vazirlik, idora va hokimlik matbuot kotiblari faoliyati yo‘lga qo‘yilib, ular orqali jamoatchilik bilan tizimli muloqot shakllantirilmoqda. Prezident Administratsiyasi huzurida Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tashkil etildi. Ushbu agentlik OAVni qo‘llab-quvvatlash, axborot siyosatini muvofiqlashtirish, davlat organlari ochiqqligini oshirish kabi masalalarda muhim rol o‘ynaydi.

Ommaviy axborot vositalari jurnalistikasining rivojlanishi ham ijtimoiy hayotda sezilarli iz qoldirmoqda. Hozirgi kunda ko‘plab iqtidorli jurnalistlar, bloggerlar, mustaqil mualliflar jamiyat muammolarini yoritishda faol ishtirok etmoqda. Ularning chiqishlari ko‘pincha ijtimoiy tarmoqlarda keng muhokamaga sabab bo‘ladi. Bu esa ommaviy axborot vositalarining nafaqat axborot tarqatish, balki muammolarni ochib berish, yechimlarni ilgari surishdagi rolini ko‘rsatadi.

Biroq soha bilan bog‘liq muammolar ham mavjud. Ayrim hollarda jurnalistlar axborot olishda to‘siqlarga duch kelmoqda. Ba’zi davlat idoralari jamoatchilikka ochiq emasligi, matbuot anjumanlarining yetarlicha o‘tkazilmasligi, ayrim holatlarda norasmiy senzura belgilarining mavjudligi kuzatilmoqda. Shuningdek, OAV xodimlarining huquqiy himoyasi hamon dolzarb masala bo‘lib qolmoqda. Soha vakillari uchun mustaqil kasaba uyushmalari va himoya mexanizmlarining kuchaytirilishi talab etiladi.

Axborot xavfsizligi masalasi ham bugungi kunda muhim o‘rin tutmoqda. Internet tarmoqlari orqali tarqaladigan yolg‘on yoki noto‘g‘ri axborotlar, feyk yangiliklar, shuningdek, diniy ekstremizm yoki kiberjinoyatlarga oid kontentlar xavf tug‘dirmoqda. Bu borada O‘zbekiston hukumati tomonidan axborot makonini himoyalash, qonuniy asosda cheklovlar qo‘yish, ijtimoiy tarmoqlar orqali noqonuniy targ‘ibotlarning oldini olish bo‘yicha ishlar olib borilmoqda.

Bugungi kunda O‘zbekiston OAVlari xalqaro maydonda ham o‘z o‘rnini topishga intilmoqda. Qator nashrlar va axborot agentliklari xorijiy auditoriyaga mo‘ljallangan ingliz va rus tilidagi sahifalarni yuritmoqda. “Dunyo” axborot agentligi, “UzA”, “O‘zbekistan Today” kabi axborot manbalari xalqaro hamkorlikda faol ishtirok etmoqda. Bundan tashqari, xorijiy jurnalistlar uchun akkreditatsiya jarayonlari soddalashtirilgan, jurnalistika sohasida xalqaro tajribalar o‘rganilmoqda.

Ommaviy axborot vositalarining ijtimoiy tarmoqlardagi faolligi ham ortib bormoqda. Facebook, Telegram, Instagram, X (sobiq Twitter) kabi platformalarda OAVlar o‘z sahifalari orqali interaktiv muloqotni yo‘lga qo‘yishgan. Bu esa axborotning tezkorligi va

ko‘lamini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, rasmiy tashkilotlarning Telegram-kanallari orqali tarqatayotgan axborotlari orqali fuqarolar bevosita davlat faoliyatidan xabardor bo‘lish imkoniyatiga ega bo‘lishmoqda.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston Respublikasida ommaviy axborot vositalari sohasida muhim o‘zgarishlar, taraqqiyot va muammolar bir vaqtda mavjud. Davlat tomonidan yaratilayotgan sharoitlar, qonunchilik bazasining rivojlanishi, jurnalistlar va OAV xodimlariga berilayotgan imkoniyatlar jamiyatda ochiqlik va oshkoralikni ta‘minlashga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, axborot olish erkinligini yanada mustahkamlash, jurnalistlar xavfsizligini ta‘minlash, axborot makonini himoya qilish bo‘yicha doimiy islohotlar zarurligicha qolmoqda. O‘zbekiston axborot siyosati ochiqlik, oshkoralik va fuqarolik jamiyati tamoyillariga asoslangan holda yanada takomillashib borayotganini kuzatish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Matbuot va ommaviy axborot vositalari xodimlariga. www.uza.uz 2017 yil 27-iyun.
2. Tandiqlik bor, munosabat yo‘q. Demak hammasi to‘g‘ri ekan-da?!- Abdulla Aripov selektorda tashkilotlar tanqidlarga sukut saqlashi haqida gapirdi. www.kun.uz 30.07.2019
3. Ahatova I. —Saida Mirziyoyeva: “Axborot xizmatlarini tizimini tubdan takomillashtirish lozim!” <http://uza.uz/oz/society/saida-mirziyeeva-akhborotkhizmatlari-tizimini-tubdan-takomi-28-05-2019> ||
4. O‘zbekiston Respublikasining —Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risidagi qonuni (yangi tahriri). – www.lex.uz
5. Prezident OAV xodimlarini tabrikladi va professionallikga chaqirdi. <https://www.gazeta.uz/oz/2020/06/26/president-media/>
6. O‘zbekiston Respublikasining —Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to‘g‘risidagi qonuni. /Axborot va axborotlashtirishga oid normativ-huquqiy hujjatlar to‘plami. –T.: Adolat, 2008.

7. O‘zbekiston Respublikasining —Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risidagi (yangi tahriri) qonuni. /Axborot va axborotlashtirishga oid normativ-huquqiy hujjatlar to‘plami. –T.: Adolat, 2008.

8. To‘lqin Eshbekov. Axborot xizmatlari. O‘quv qo‘llanma. Toshkent-2019.